

Editor coordonator:

Conf. Dr. Arh. Mihaela Pelteacu

3 IMOBILE REMARCABILE DIN BUCUREȘTI

CAIET DE ÎNSEMNĂRI

Editura Universitară „Ion Mincu”

București, 2023

Studiu publicat în cadrul proiectului:

„Consolidarea capacității instituționale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură și urbanism prin susținerea unei culturi a diseminării rezultatelor”,

Acronim CULTADISER 2023

Proiect finanțat prin Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior – FDI 2023

Domeniul Strategic de Finanțare D6 – „Dezvoltarea capacității instituționale pentru cercetare în universități”

Text, diagrame și coordonare publicație:

Conf. Dr. Arh. Mihaela Pelteacu

Documentare arhivă, vectorizări și fotografii:

Drd. Arh. Alexandra Dunel

Drd. Arh. Andrada Rogojinaru

Drd. Arh. Alexandra Diana Stan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

3 imobile remarcabile din București : caiet de însemnări / ed. coord.:

conf. dr. arh. Mihaela Pelteacu. - București : Editura Universitară "Ion Mincu", 2023

ISBN 978-606-638-306-6

I. Pelteacu, Mihaela (coord.)

72

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autorilor și a editurii.

© 2023, Editura Universitară „Ion Mincu”, Str. Academiei, 18-20, sector 1, București, cod 010014, tel. +40.21.30.77.193

CUPRINS

Notă introductivă	4
I Imobile remarcabile	6
1 Imobilul Pherichide	8
2 Imobilul Simionescu	16
3 Imobilul Casa Corpului Didactic	24
II Analiza	32
Tema distribuției sau despre locuința concepută de la interior	33
În loc de concluzii	39

NOTĂ INTRODUCȚIVĂ

Parcurgerea și înțelegerea orașului București din perspectiva locuirii este una dintre constantele studiului la disciplina Proiectare de Arhitectură în anii 2 și 3. De cele mai multe ori această activitate oferă studenților ocazia de a descoperi arhitecturi remarcabile, unele prin unicitate sau originalitate, altele fie numai și printr-o relație particulară, insolită, pe care o întrețin cu domeniul public. Din păcate, cele mai multe dintre aceste exemple nu pot fi apreciate dincolo de suprafețele fațadelor, și atât cât este posibil de la nivelul spațiului urban; aparținând unor proprietari privați, cunoașterea spațiului interior pentru aprofundarea studiului, este ori imposibilă ori un lucru extrem de anevoios, accesul la planurile necesare implicând un timp important dedicat realizării de relevee sau studierii arhivelor.

Dincolo de aceste dificultăți este evident că documentarea unor astfel de proiecte, multe purtând semnătura unor arhitecți români de marcă, ar putea genera un material valoros care să sprijine procesul de învățare prin punerea la dispoziția atelierelor a unor resurse didactice importante pentru înțelegerea și aprecierea tradiției locale de locuire și a modului în care aceasta a evoluat de-a lungul timpului.

În acest sens, propunându-și să contribuie la îmbogățirea cunoștințelor cu privire la arhitectura locuirii în contextul orașului București, acest caiet prezintă sub forma unor succinte însemnări, trei imobile de raport moderne, reprezentative pentru una dintre cele mai semnificative tipologii din istoria locuirii urbane europene, realizate de arhitecți români Tiberiu NIGA, State BALOȘIN și Eugen BOTEZ.

IMOBILE REMARCABILE

Recursul la sintagma din titlu vizează nu atât aprecierea stilistică a celor trei clădiri, ci mai degrabă atragerea atenției asupra calităților sesizate în planurile de arhitectură, în mod special la nivelul recunoașterii schemei distributive, înțeleasă ca expresie a unui mod de locuire specific, într-un context dat. Pe de altă parte, *imobilul remarcabil* este o denumire de împrumut, inspirată din terminologia utilizată în unele țări din Europa de Vest, unde acest statut se acordă clădirilor cu o vechime mai mică de 100 de ani care nu întrunesc toate criteriile pentru a fi declarate monumente istorice, dar au însușiri importante care le fac eligibile pentru acordarea anumitor facilități.¹

Descifrarea planurilor acestor trei imobile, a secvențelor spațiale interioare, a scos în evidență o serie de principii de compoziție și un anume mod de recunoaștere a calităților încăperii care au canalizat interesul de cercetare către tema distribuției, un subiect important al teoriei de arhitectură, ilustrat în mod *remarcabil* de *partiul* acestor construcții.

Multitudinea de referințe tipologice pe care aceste apartamente le pun la dispoziție— de la reprezentarea centralității prin prezența Hall-ului, la dispunerea în anfiladă a încăperilor și multiplicarea parcursurilor, (o particularitate recunoscută a modelului de locuire burghez al sec. al XIX-lea), reprezintă tot atâtea teme ale unei tradiții uitate care, în mod paradoxal, constituie astăzi un teren de investigare la ordinea zilei pentru arhitecții aflați în căutarea unor formule noi de locuire. Recursul la acest tip de referințe este justificat în principal de calități și principii de alcătuire care pot fi observate în cazul acestor apartamente, recunoscute ca fiind spații de locuit dinamice, concepute pe baza unui scenariu spațial inspirat de, și adecvat modului de viață considerat.

O serie de denumiri care apar pe planuri, relevă și ele o serie de practici legate de un anumit mod de locuire: vestiar, vestibul, hall, salon, sufragerie—, studiul fiind astfel și un prilej de recuperare a sensului originar al multor spații, ocultat în timp de schimbarea mentalităților, de percepția saturată de funcționalism în perioada postbelică, de proliferarea locuinței de masă— și, nu în ultimul rând, de numeroasele intervenții survenite care au contrazis codurile inițiale și au bulversat, uneori dramatic, coerența funcțională a apartamentelor sau a întregului imobil. Readucerea în discuție a unor astfel de noțiuni pot ajuta procesului de interpretare a unor sensuri sau vocații ale locurilor, fără de care, în general, înțelegerea corectă a tipologiilor și evoluția locuințelor nu sunt posibile. Planurile imobilelor publicate în acest caiet au fost redesenate pe baza planșelor documentate și fotografiate în arhive și sunt însoțite de o succintă analiza grafică care evidențiază schema de distribuție, toate observațiile bazându-se în exclusivitate pe informațiile din dosarele de autorizare.

Acest demers se alătură tuturor acelor acțiuni din U.A.U.I.M. care consideră să sprijine cultura planului prin recuperarea și difuzarea acestui tip de cunoștințe într-o structură coerentă, conștientizând că înțelegerea arhitecturii, comentariul critic, nu pot fi pe deplin realizate în absența acestui tip de reprezentare și informație.

Conf. dr. arh Mihaela PELTEACU

NOTE:

1 Este vorba despre Franța și legea din 2016 de protejare a patrimoniului, prin care producțiile de arhitectură realizate în ultima sută de ani, care nu sunt monumente istorice, pot fi încadrate la categoria „Arhitectură contemporană remarcabilă” pe baza unui set de criterii stabilite. Se poate citi mai mult la adresa: <https://www.culture.gouv.fr/Aides-demarches/Protections-labels-et-appellations/Label-Architecture-contemporaine-remarquable>

IMOBILE
REMARCABILE

1

IMOBILUL PHERICHIDE

Adresa:	Bulevardul I.C. Brătianu, Str. Traian Vuia 7, București (astăzi: Nicolae Bălcescu 24, Str. Eugen Stătescu 7 și Vasile Conta 3)
Arhitect:	State BALOȘIN
Anul construcției:	1935
Destinația clădirii:	Imobil de raport
Regim de înălțime:	S+P+11
Proprietari:	Moștenitorii Pherichide (Elena Berindei, D. Pherichide, Gr. Pherichide)
Autorizația:	nr. 7B4474/34
Sursa:	1 Galben 1934/95 arhiva PMB

Fig.1:
Imobilul Pherichide,
arh. State BALOȘIN, 1935.
Perspectivă ascendentă
din curtea deschisă spre
bulevardul Nicolae Bălcescu.
(foto: drd. arh. Andrada
Rogojinaru, august 2023)

Fig.2:
Imobilul Pherichide,
arh. State BALOȘIN, 1935.
Curtea de primire privată
din str. Vasile Conta.
(foto: drd. arh. Andrada
Rogojinaru, august 2023)

Fig.3:
Imobilul Pherichide, arh.
State BALOȘIN, 1935.
Pasajul spre
str. Vasile Conta.
(foto: drd.arh. Andrada
Rogojinaru, august 2023)

Imobilul este amplasat pe o parcelă cu deschidere la două străzi, având un sistem de distribuție care decupează în parcelă respectând câteva principii geometrice relevate de analiza grafică. (Planșa I)

Particularitățile de amplasament și program par să fi condus la opțiunea pentru o figură unică prin care sunt articulate practic două imobile tip curte deschisă. Se remarcă imediat masa construcției care atinge limitele parcelei precum și pasajul prelung care leagă cele două curți. Aceste piese care fac parte din schema distributivă a ansamblului sunt totodată și elementele principale ale unei compoziții prin care este pusă la punct o ordine geometrică ce are capacitatea de a corecta neregularitățile pronunțate ale terenului.

Fig.4:

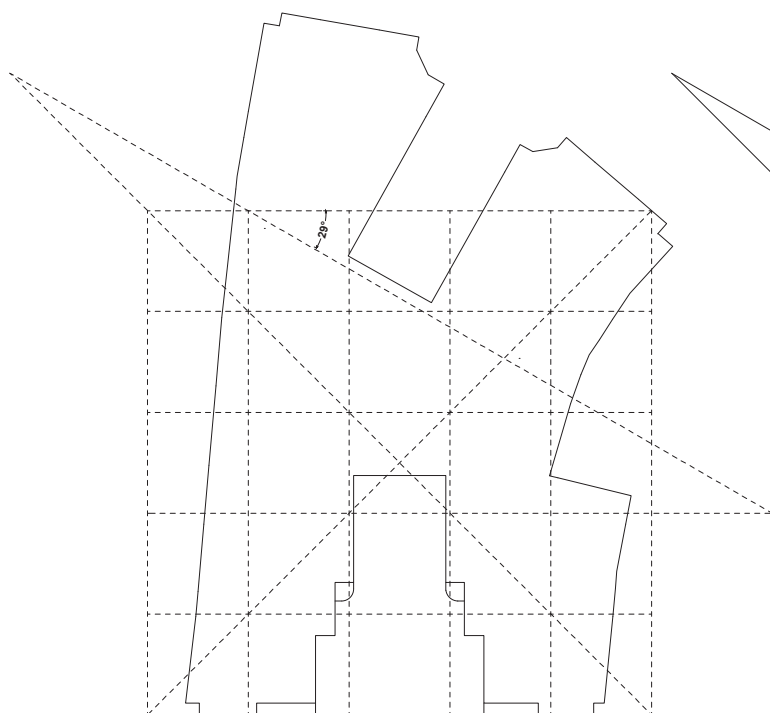
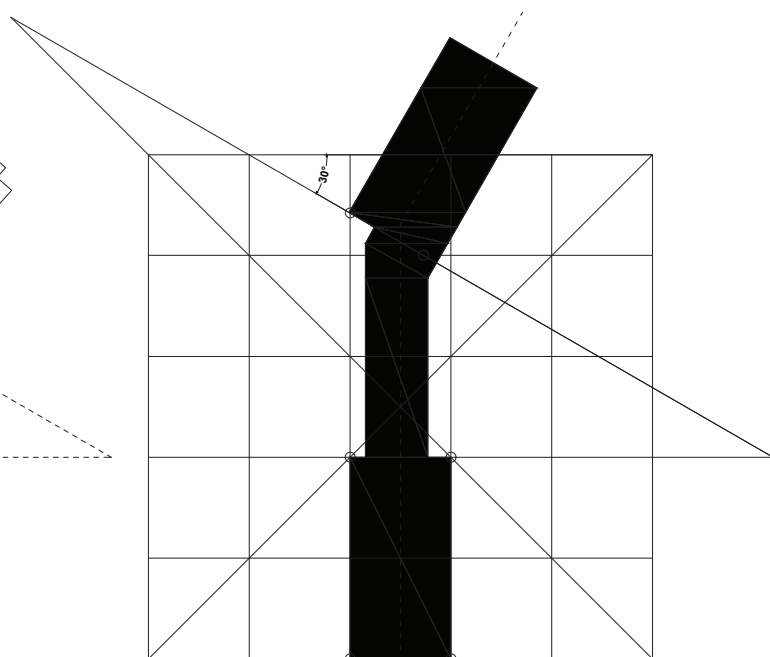
Imobilul Pherichide,
arh. State BALOȘIN, 1935.
Perspectivă ascendentă din
curtea deschisă spre strada
Traian Vuia.
(foto: drd. arh. Andrada
Rogojinaru, august 2023)

Fig.5:

Imobilul Pherichide,
arh. State BALOȘIN, 1935.
Detaliu de fațadă.
(foto: drd. arh. Andrada
Rogojinaru, august 2023)

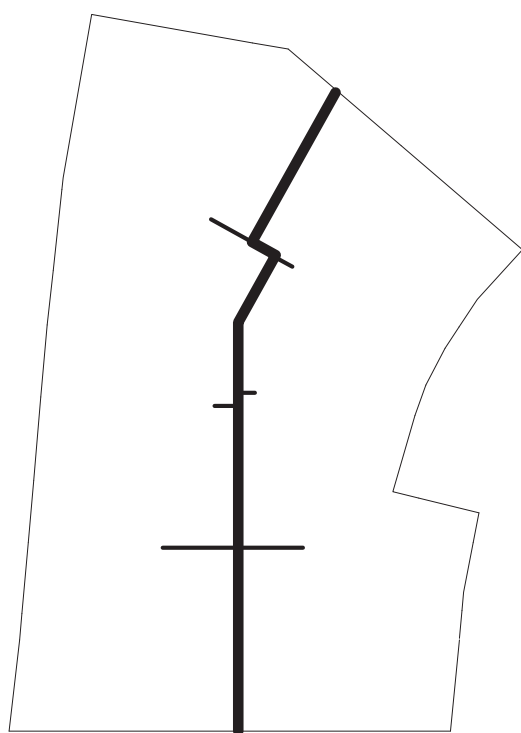
Arhitectura fațadelor este tratată unitar la nivelul întregului ansamblu dar prezintă nuanțe fine la nivelul detaliilor și se supune atmosferei și caracterului diferit al celor două străzi: animația publică a Bulevardul I.C. Brătianu și atmosfera liniștită, domestică a Str. Traian Vuia. Cu același scop este propus și pasajul înalt care conectează curțile ținându-le în același timp la distanță pentru a proteja particularitățile distincte ale fiecăreia. În plan se observă forma telescopică a curților, o formulă interesantă prin care arhitectul asigură nu numai iluminatul natural ci și controlul relațiilor vizuale între apartamentele situate vizavi. Astfel, încăperile dinspre curte au posibilitatea de a avea câte două ferestre, una orientată către stradă, cealaltă către spațiul curții — oferind ocupanților posibilitatea de a opta pentru una sau alta dintre direcții, în funcție de dispoziție. Încăperile situate peste pasaj dispun de logii adânci care le protejează intimitatea.

SCHITA GEOMETRIE ASCUNSA IMOBIL STR. NICOLAE BALCESCU NR. 24

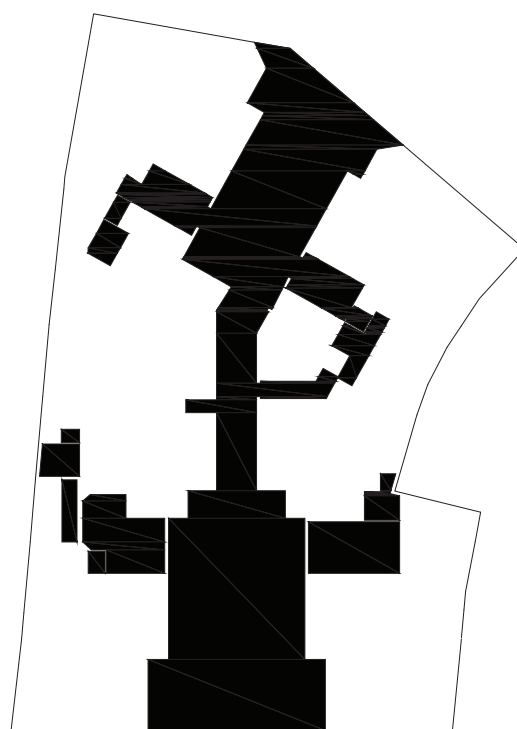
0 20 40 60 100m

— DISTRIBUTIE PRINCIPALA
— DISTRIBUTIE SECUNDARA

SCHITA DISTRIBUTIE IMOBIL STR. NICOLAE BALCESCU NR. 24

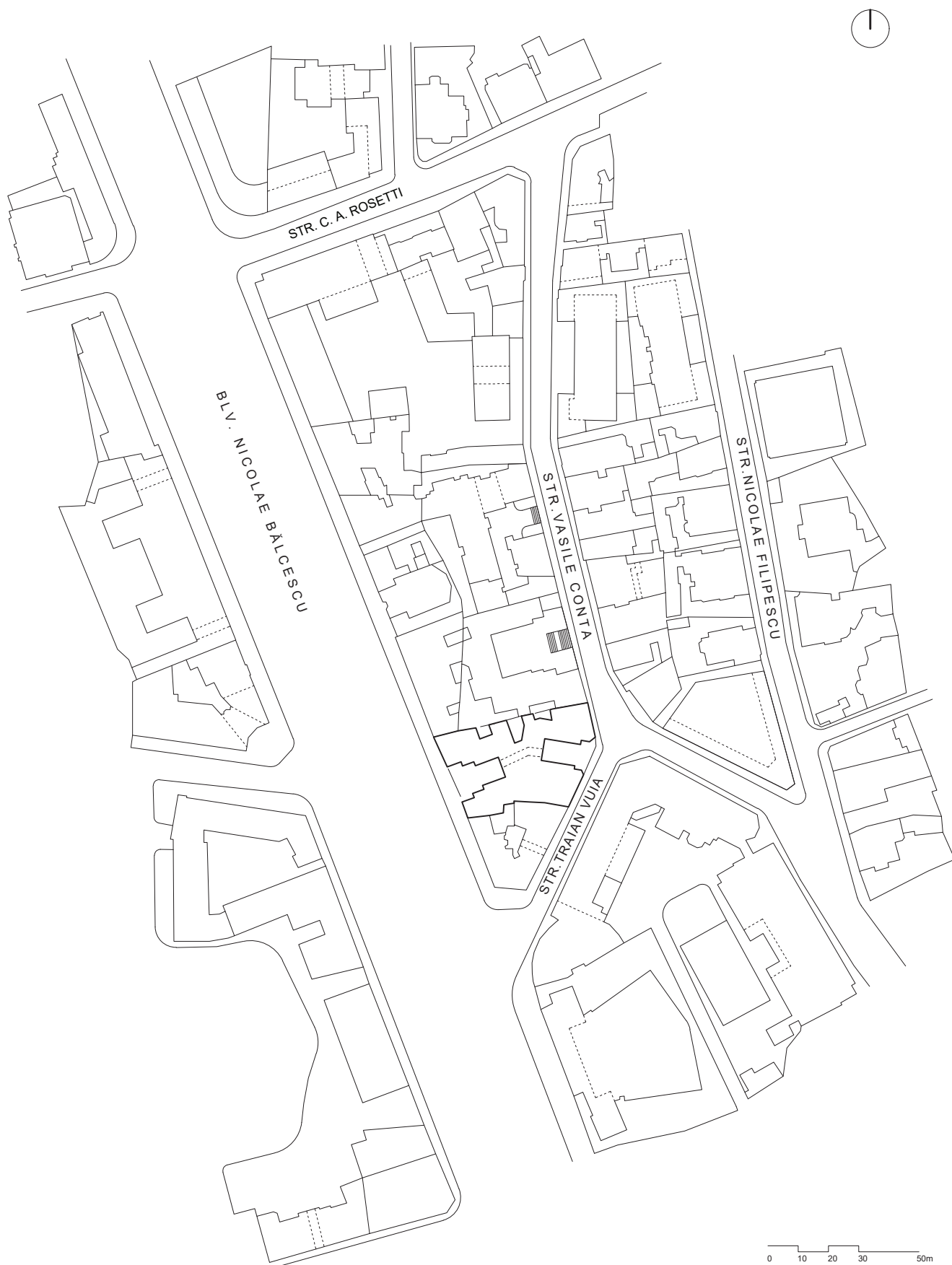
0 20 40 60 100m

■ SPATIU DISTRIBUTIV

SCHITA SPATIU DISTRIBUTIV
IMOBIL STR. NICOLAE BALCESCU NR. 24

0 20 40 60 100m

0 2 4 6 10m

2

IMOBILUL SIMIONESCU

Adresa:	Calea Victoriei Nr. 122, colț cu Piața Amzei, București
Arhitect:	Tiberiu NIGA
Anul construcției:	1936
Destinația clădirii:	Imobil de raport cu magazine la parter
Regim de înălțime:	S+P+3+M
Proprietari:	Maria și Christu Simionescu
Sursa informațiilor:	Dosar nr.12.7.4066/935 arhiva PMB

Fig. 6:
Imobilul Simionescu,
arh. Tiberiu NIGA, 1936.
Compluvium.
(foto: drd. arh. Alexandra D.
Dunel, august 2023)

Fig.7:
Imobilul Simionescu,
arh. Tiberiu NIGA, 1936.
Pasaj din Calea Victoriei
spre curtea de onoare.
(foto: drd.arh. Alexandra D.
Dunel, august 2023)

Fig.8:
Imobilul Simionescu,
arh. Tiberiu NIGA, 1936.
Compluvium.
(foto: drd. arh. Alexandra D.
Dunel, august 2023)

Se poate spune că imobilul de pe Calea Victoriei este în esență o interpretare tipologică a unei construcții care existase mai înainte pe această parcelă, proprietate a soților Maria și Christu Simionescu. Decizia construirii de la zero a unei alte clădiri a fost luată ca urmare a eșuării celor două proiecte de intervenție prin care s-a încercat ajustarea vechii construcții la reglementările impuse de Planul de Aliniere pentru Calea Victoriei: primul proiect semnat de arh. C. Iotzu, iar cel de al doilea de arh. C. Pomponiu. Aceste proiecte dezvăluie o serie de trăsături ale clădirii demolate precum și consecvența proprietarilor de a da mai multă amploare unor activități comerciale de la nivelul parterului și realizarea unui pasaj comercial. Într-unul dintre planurile semnate de arh. C. Pomponiu apare denumirea de „Pasajul Simionescu”.

Din cauză că executarea planurilor de ajustare la noul aliniament cu păstrarea construcției s-a dovedit un demers nerealizabil, proprietarul a fost nevoit să demoleze întreaga clădire și să ridice una nouă, în formula propusă de arh. Tiberiu Niga. Proiectul realizat este o trimitere explicită la *domus*-ul antic cu compluvium și impluvium, referință întreținută și prin detaliul de pardoseală care încă se mai observă în așa-numita „curte de onoare” — cum apare notat pe planul de situație — și care este conectată cu străzile adiacente prin două pasaje.

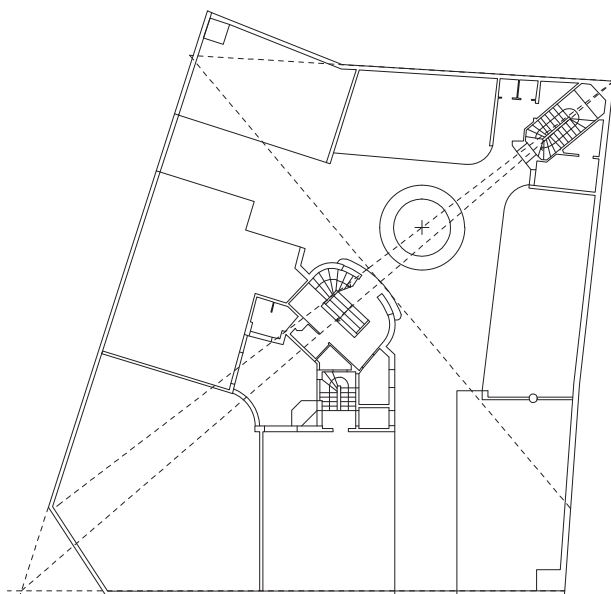
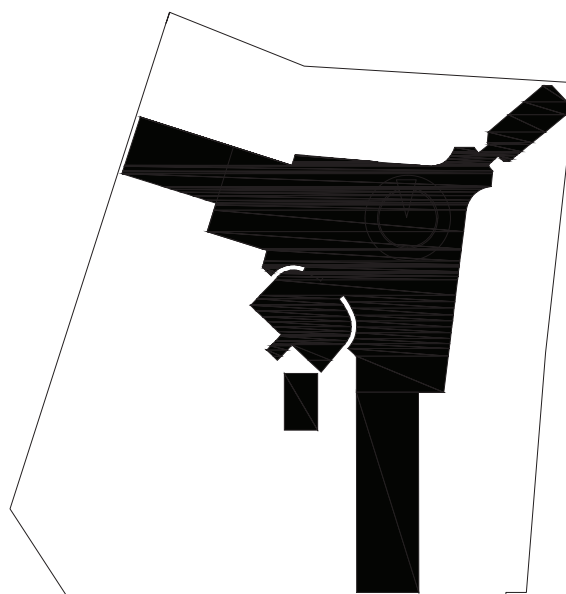
Se poate observa cu ușurință axul de compoziție definit de diagonala parcelei pe care sunt inserate atât curtea de onoare cât și curtea de lumină —împreună realizând o piesă complexă de ordonare a întregii structuri. Diagonala este cea care garantează ierarhizarea spațiilor și articulează circulațiile orizontale și verticale: scara principală și secundară împreună cu o curte de lumină având suprafață de 18 m². (Planșa VI a și b)

Etajul curent face loc pentru un număr de 3 apartamente, cel situat pe colț fiind cel mai amplu și reprezentativ pentru situația întregului imobilul. Acesta are camere orientate către ambele străzi profitând de atmosfera lor diferită și dispune în exclusivitate de curtea de lumină.

Parterul imobilului este tratat ca un plan liber, lăsând posibilitate diverșilor chiriași să propună divizarea spațiului în funcție de necesitățile activităților specifice. Având o înălțime liberă de 5 m, se detașează de restul etajelor prin tratarea diferită a închiderilor și prin funcțiunea comercială care completează firesc și agreabil spațiului efervescent al Căii Victoriei.

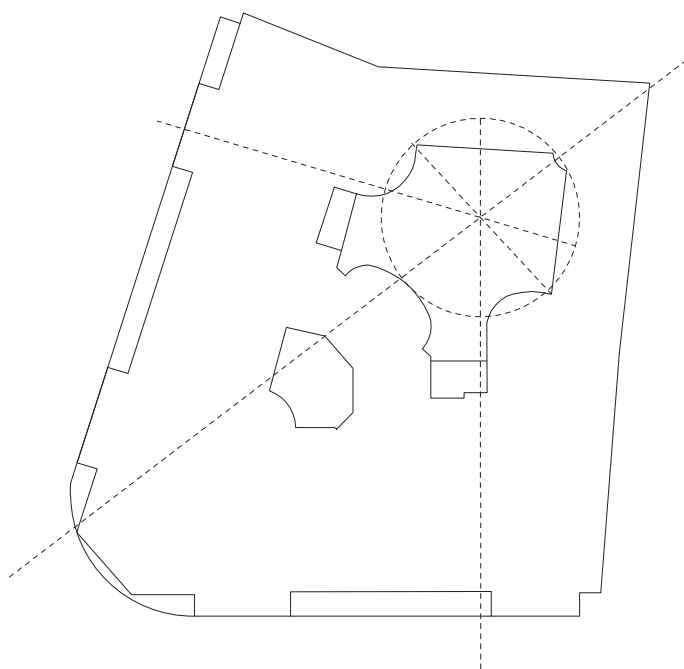
Fig.9:
Imobilul Simionescu,
arh. Tiberiu NIGA, 1936.
Detaliu pardoseală
compluvium și intrare
principală.
(foto: drd. arh. Alexandra D.
Dunel, august 202

■ SPATIU DISTRIBUTIV

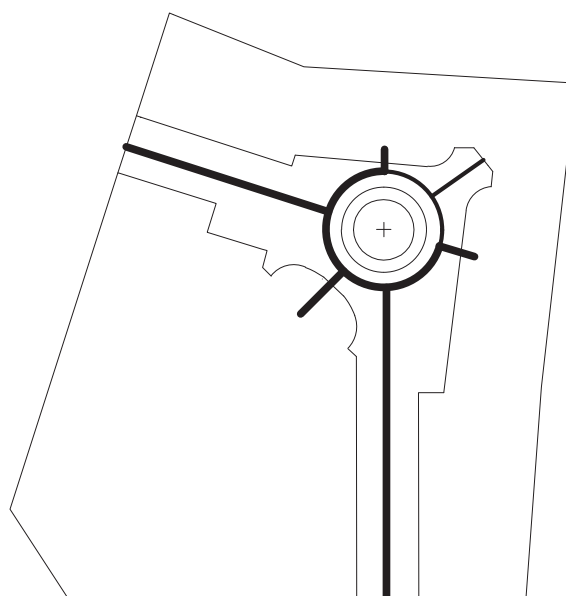
SCHITA SPATIU DISTRIBUTIV IMOBIL CALEA VICTORIEI 122

0 20 40 60 100m

SCHITE GEOMETRII ASCUNSE IMOBIL CALEA VICTORIEI 122

0 20 40 60 100m

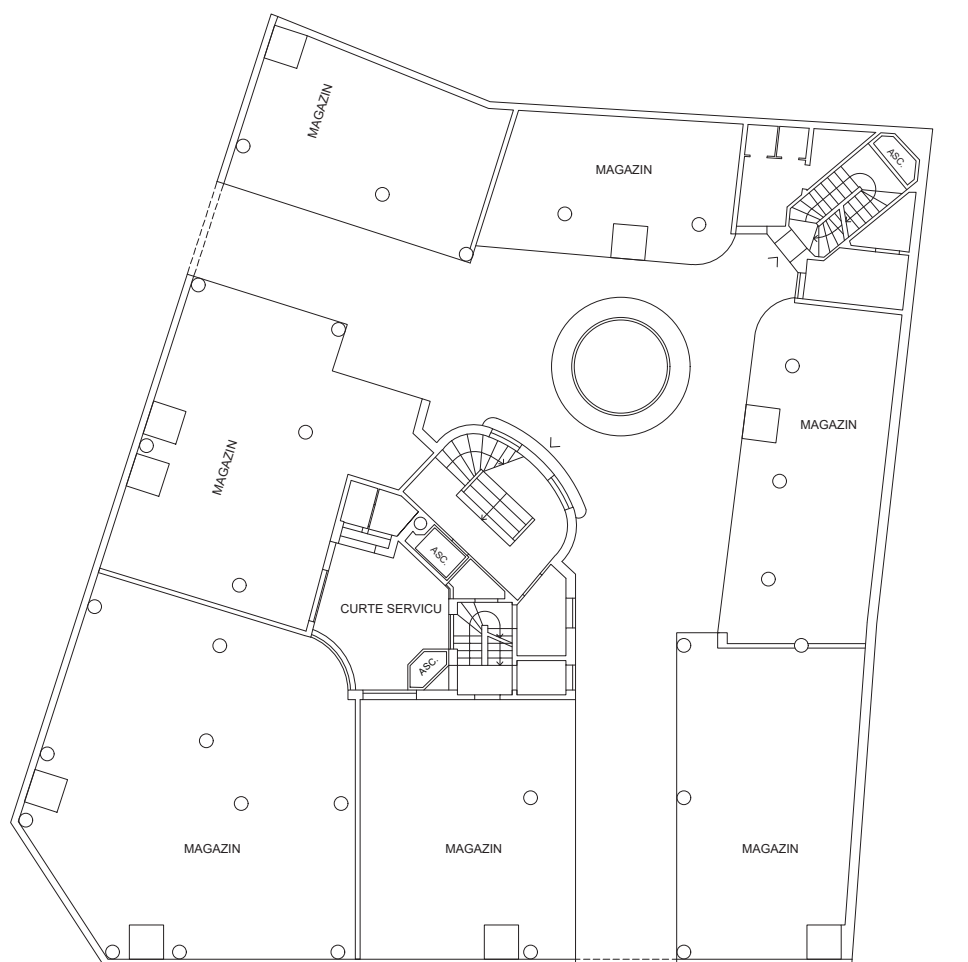

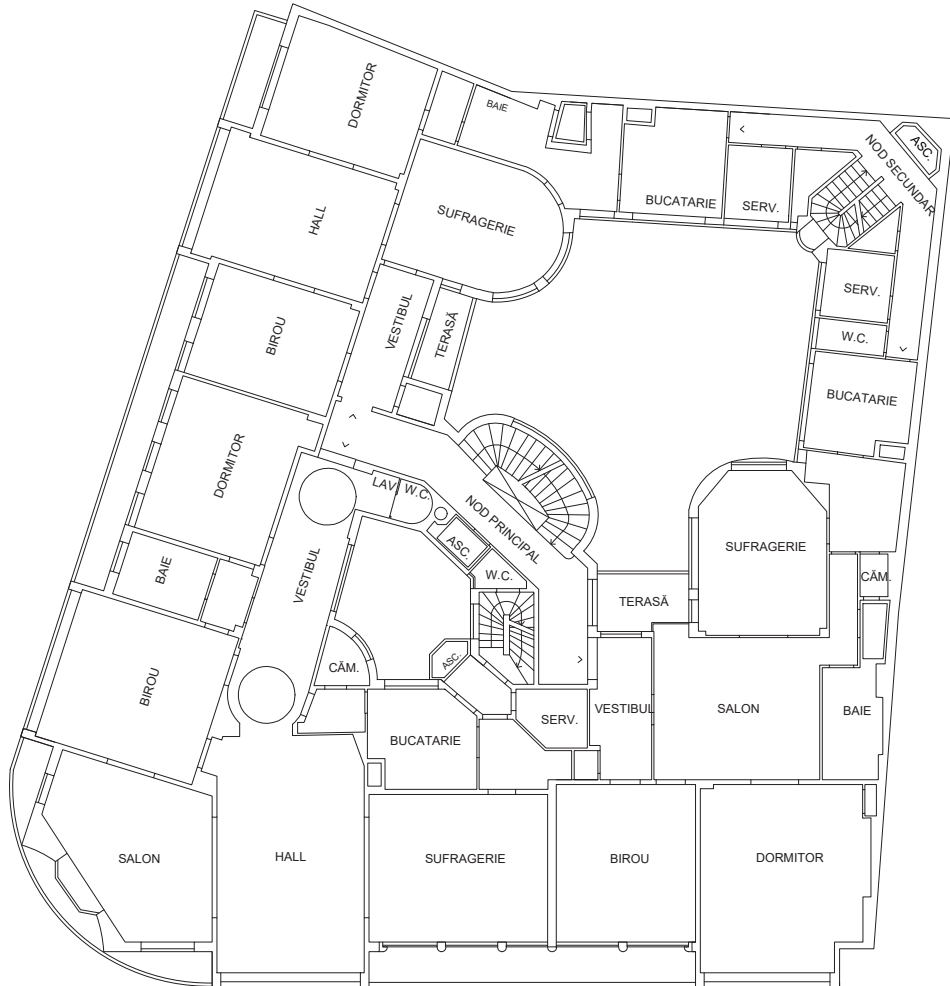
— DISTRIBUTIE PRINCIPALA
— DISTRIBUTIE SECUNDARA

SCHITA DISTRIBUTII IMOBIL CALEA VICTORIEI 122

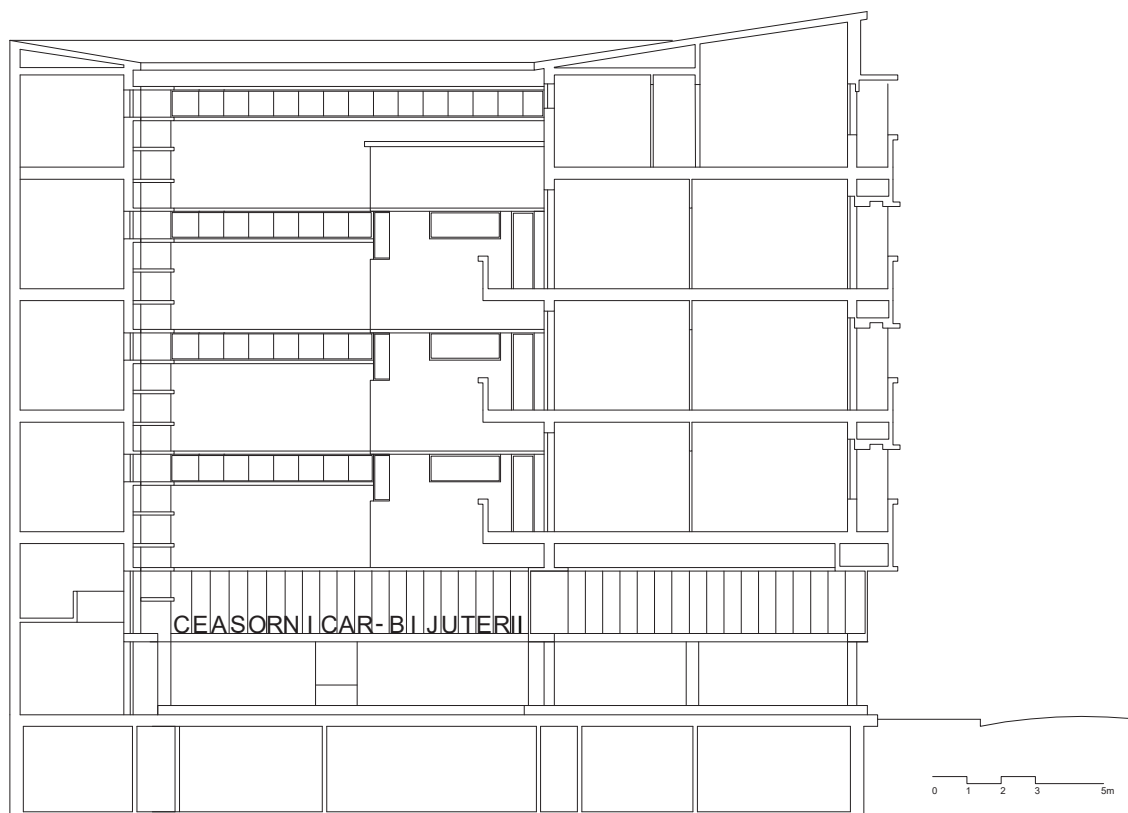
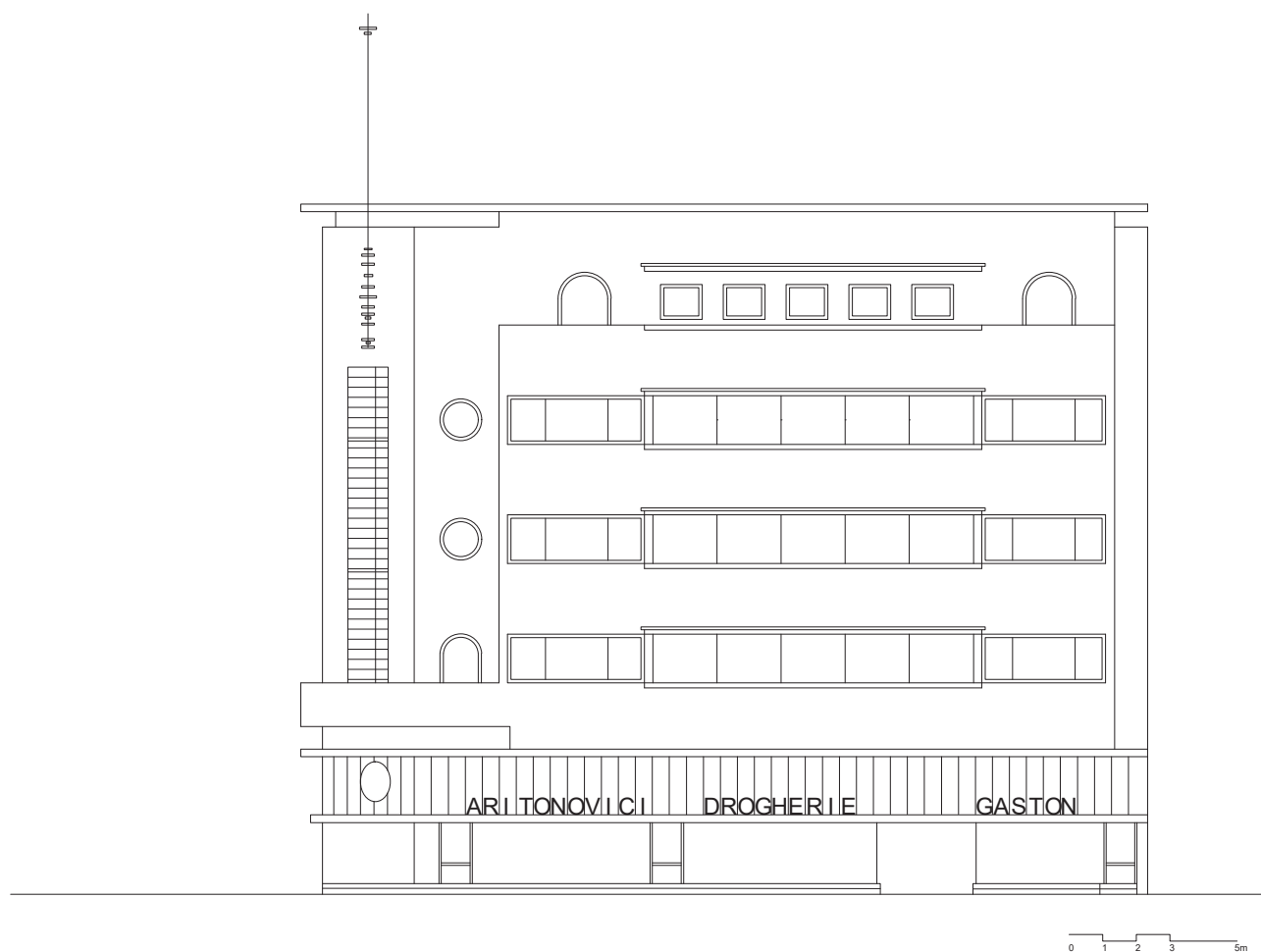
0 20 40 60 100m

0 1 2 3 5m

3

IMOBILUL CASA CORPULUI DIDACTIC

Adresa:	Strada Vasile Conta, Nr. 7-9, București
Arhitect:	Arh. Eugen Botez ¹ ; Arh. Diriginte Simion I. Chirulescu
Anul construcției:	1940
Destinația clădirii:	Imobil de raport cu magazine la parter
Regim de înălțime:	S+P+11
Proprietari:	Casa Corpului Didactic
Sursa informațiilor:	Dosar 1 Galben 222/1940 arhiva PMB

Fig.10:
Imobil Casa Corpului
Didactic,
arh. Eugen BOTEZ,1940.
Perspectivă ascendentă din
curtea deschisă spre
Strada Vasile Conta.
(foto: drd. arh. Alexandra D.
Stan, august 2023)

Fig.11:
Imobil Casa Corpului
Didactic,
arh. Eugen BOTEZ,1940.
Acces în corpul izolat.
(foto: drd. arh. Alexandra D.
Stan, august 2023)

Fig.12:
Imobil Casa Corpului
Didactic,
arh. Eugen BOTEZ,1940.
Curte spre Strada
Vasile Conta.
(foto: drd. arh. Alexandra D.
Stan, august 2023)

Pe o parcelă dificilă, proprietatea Casei Corpului Didactic, învecinându-se la fundul de lot cu Biserica Italiană, imobilul din Strada Vasile Conta 7-9 prezintă o alcătuire hibridă, sugerând că realizarea unui fundal coerent pentru clădirea bisericii a cântărit foarte mult la nivelul deciziilor luate într-un proiect de locuințe.

Cu o curte supraînălțată, deschisă spre stradă și decupată în zona centrală a lotului, masa construcției, spre deosebire de proiectele anterior prezentate, nu atinge limitele parcelei. Soluția volumetrică, dimpotrivă, pare că supune și reconsideră forma parcelei, prin două corpuri independente: unul izolat și aliniat la strada Vasile Conta, celălalt, compus din două volume prismatice perpendiculare, retrase de la limitele de proprietate.

Analiza grafică a modului de înscriere a clădirii la nivelul parcelei dezvăluie un posibil grid cu ajutorul căruia sunt controlate proporțiile la nivelul întregului ansamblu. (PL. XI)

Programul a impus și realizarea unui garaj comun, amenajat sub curtea supraînălțată. Diferența de nivel corespunzătoare celor 7 trepte nu anulează însă contactul vizual cu strada, curtea participând astfel la ambianța sa generală. Din dosar mai reiese că lucrările s-au coordonat cu realizarea ansamblului de la nr.3-5, urmărindu-se în principal racordarea cu acesta și obținerea unui „coronament arhitectonic cât mai estetic pentru ambele fațade ale acestui imobil”.

Fig. 13,14:

Imobil Casa Corpului

Didactic,

arh. Eugen BOTEZ, 1940.

Holul principal de acces în

imobil.

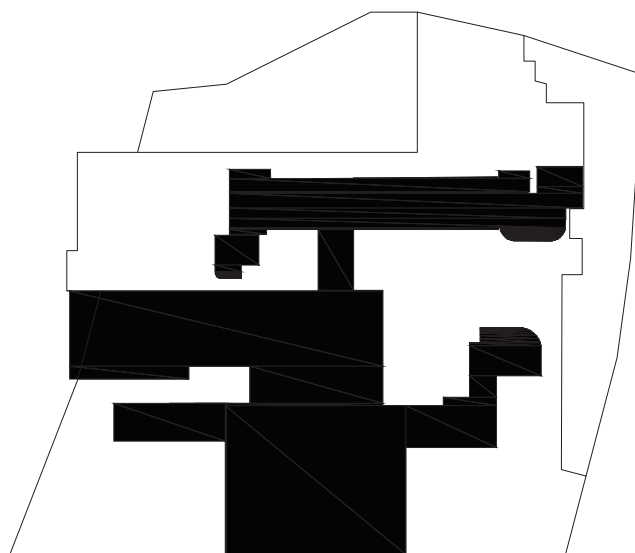
(foto: drd. arh. Alexandra D.

Stan, august 2023)

NOTE:

1 Vezi și: *Studiu istoric de fundamentare pentru Zona protejată 32-Vasile Conta*. U.A.U.I.M. C.C.P.E.C. Volumul 1, 2011. Piese scrise, p.15.

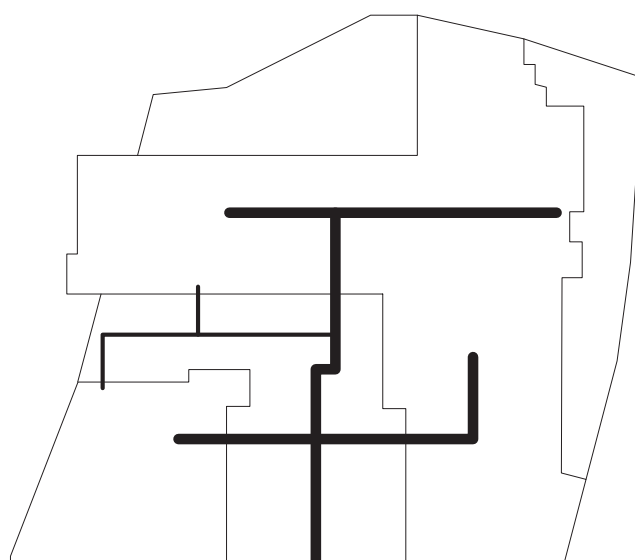

■ SPATIU DISTRIBUTIV

SCHITA SPATIU DISTRIBUTIV IMOBIL STR. VASILE CONTA NR.9

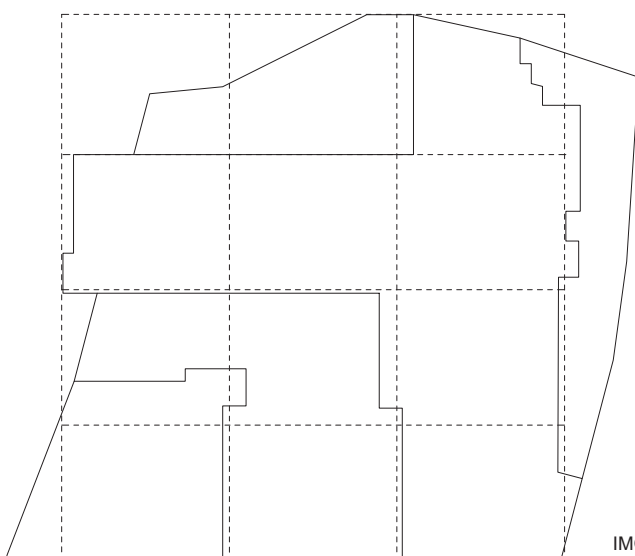
0 20 40 60 100m

— DISTRIBUTIE PRINCIPALA
— DISTRIBUTIE SECUNDARA

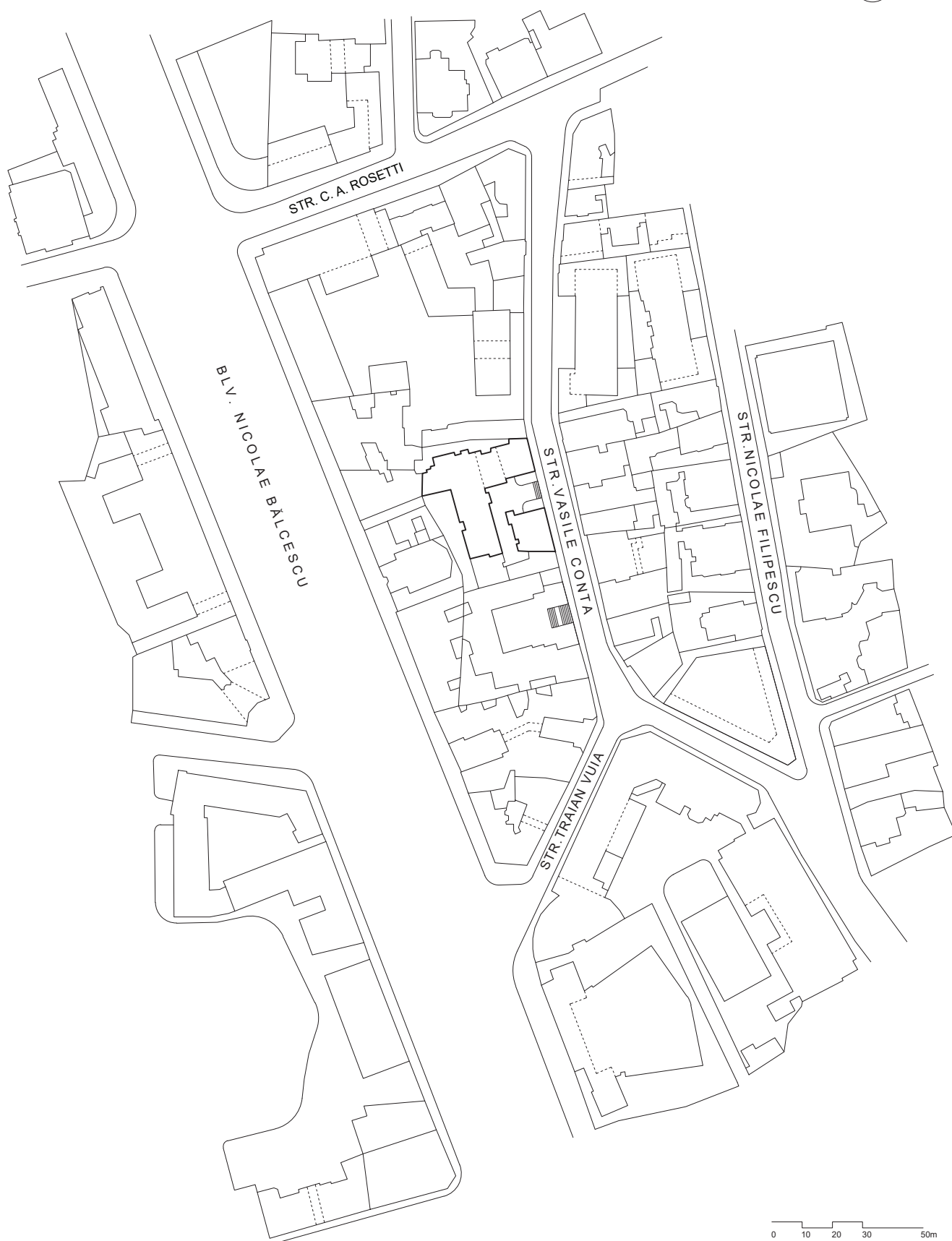
SCHITA DISTRIBUTII IMOBIL STR. VASILE CONTA NR.9

0 20 40 60 100m

SCHITA GEOMETRII ASCUNSE
IMOBIL STR. VASILE CONTA NR.9

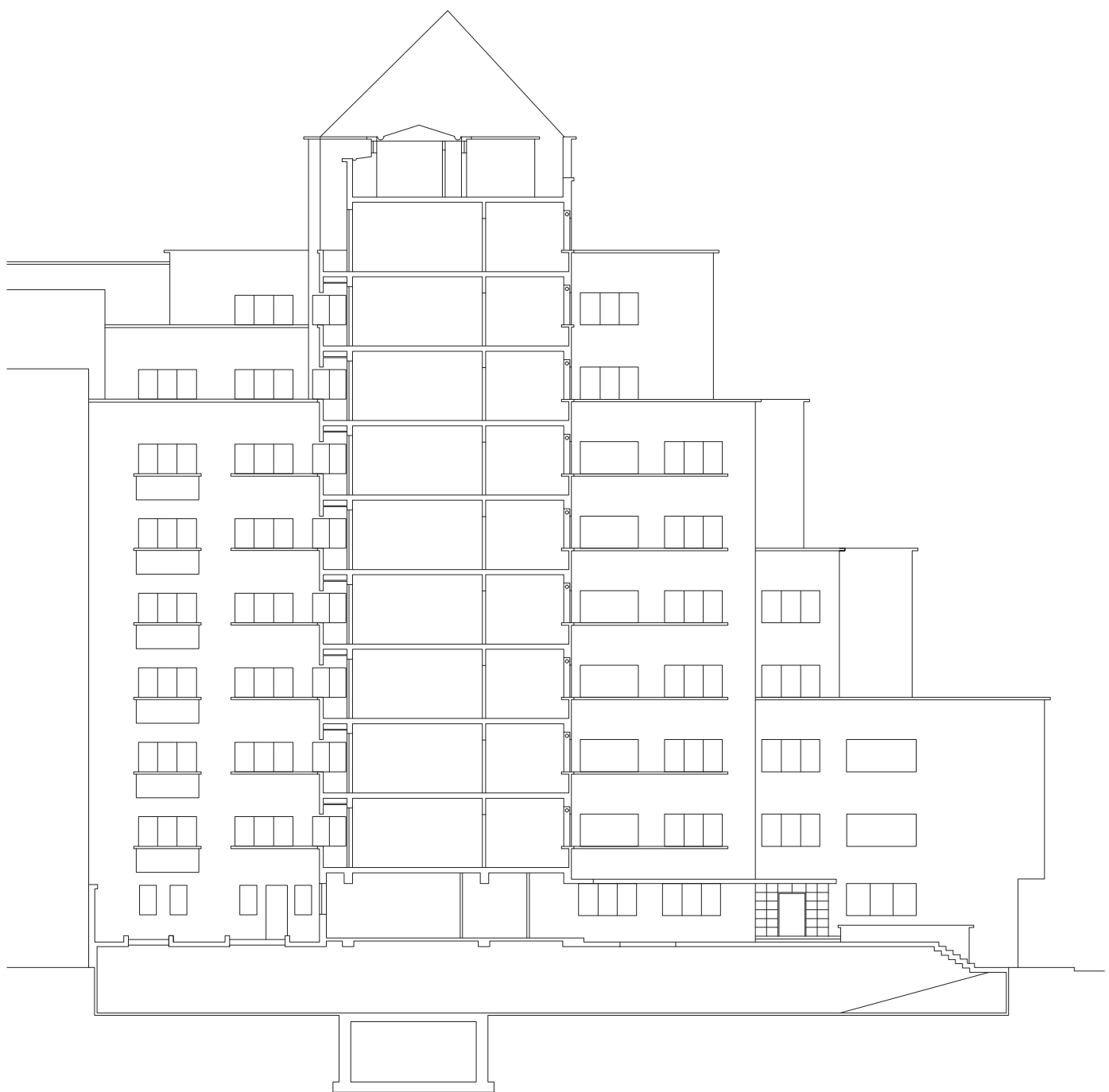
0 20 40 60 100m

0 2 4 6 10m

0 2 4 6 10m

ANALIZA

TEMA DISTRIBUȚIEI SAU DESPRE LOCUINȚA CONCEPUTĂ DE LA INTERIOR

În spatele fațadelor acestor imobile se ascund apartamente care relevă o interesantă și subtilă relație între tradiție și inovație, având o schemă distributivă alcătuită după principii foarte precise în cadrul unui joc pe care arhitecții din epocă l-au practicat atenți la ideile noi ale arhitecturii moderne, înțelegând în același timp și atitudinea conservatoare a majorității oamenilor cu privire la stilul de viață, mentalități și o serie de norme morale ale vremii.

Analiza acestor imobile moderniste deschide perspective de realizare a unui studiu viitor, o cercetare mai amplă cu privire la tema distribuției în cadrul arhitecturii domestice — sau *Arta franceză*, cum a fost numită la un moment dat —, o temă majoră a arhitecturii dar insuficient investigată, nu doar la noi ci în general în arhitectura locuinței. Conform primelor căutări se poate spune că, deși a existat dintotdeauna ca preocupare, ca subiect teoretic ajunge să se dezvolte abia între secolele al XVII-lea și al XVIII-lea,¹ iar după unii autori, printre primii arhitecți care s-au exprimat în scris se numără J.F. Blondel, în Franța sec. al XVIII-lea, conform cu următorul citat:

„ ... distribuția și dispunerea cu gust a diferitelor încăperi ale unui apartament...[a atins] în Franța un grad suficient de perfecțiune ca să devină o nouă artă”².

La începutul sec. al XIX-lea distribuția semnifica deja la nivelul disciplinei o organizare complexă a spațiului, „diviziunea, ordinea și organizarea încăperilor care formează interiorul unui edificiu”³, pentru ca în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, prin centrarea discursului asupra spațiului interior și în principal asupra schemei distributive,⁴ să se poată discuta de un alt moment important al teoretizării acestui subiect.

Începând cu secolul al XX-lea și până astăzi, distribuția ajunge treptat (sub influența ideilor funcționalismului dominant) să se distanțeze de înțelesul tradițional, astfel că în vocabularul curent al arhitecților desemnează aproape fără excepție circulațiile dintr-o clădire: scări, coridoare, spații de trecere, fără a avea neapărat o legătură cu organizarea întregii mase a construcției așa cum era odinioară, cu utilizarea și structurarea încăperilor, ci doar cu o parte a acesteia.

În arhitectura interbelică această reducere semantică se manifestă treptat, partiurile apartamentelor analizate reflectând încă acea înțelegere specifică epocii anterioare. Principiile pe care arhitecții s-au bazat în organizarea schemei de distribuție s-au pliat pe modul de reprezentare al vieții de familie,

pe codurilor sociale existente la un moment dat, (poate uneori căutând să le transforme), modelând relații cotidiene la nivelul spațiului locuinței.

În cadrul restrâns al acestor însemnări tema distribuției este abordată din perspectivă pedagogică, în esență prin identificarea unui traseu, o anumită ordine/ordonare a circulațiilor (direcții principale și secundare), a încăperilor, existența sau nu a pragurilor distributive (coridor, vestibul), ierarhizarea spațiilor în funcție de utilizare, toate acestea în cadrul unui mod de locuire considerat. Au fost supuse unei succinte analize grafice apartamentele cele mai reprezentative ale fiecăruia dintre cele trei imobile documentate, urmărind schema distributivă și identificând câteva principii majore, atât la nivelul apartamentelor cât și al ansamblului.

DISTRIBUȚIA LA NIVELUL APARTAMENTELOR

Analiza locuințelor, observarea funcțiunilor și a modului de utilizare a spațiilor surprinde de la început prin separarea tranșantă între zona de anexe și restul încăperilor (Planșa XVI și Planșa XVII). Diferența se manifestă nu doar în plan funcțional ci și la nivelul compoziției spațiale. În timp ce camerele de locuit sunt dispuse în anfiladă — într-o relație de interdependență, de conlucrare —, încăperile anexe sunt accesibile prin intermediul unor spații dedicate strict circulațiilor. Planurile apartamentelor studiate urmăresc în mare schema tripartită⁵ a locuinței burgheze caracteristice sec. al XIX-lea: (1) spațiu de primire și reprezentare (Hall); (2) spații de convivialitate familială (salon, sufragerie) și spații individuale (birou, dormitor); și (3) zona destinată anexelor (oficiu, bucatarie, depozitari, spațiu pentru angajații din sfera domestică. În spiritul celui mai specific mod de locuire burghez, locuința tolerează făcând loc unei activități profesionale în cadrul familiei: camera pentru studiu/biroul este mereu gândită cu dublu acces: unul din spațiul de primire și celălalt din foaierul intim al casei.

O caracteristică fundamentală a acestor apartamente este circularitatea parcursumui, o figură în buclă ce poate fi identificată în cazul tuturor apartamentelor reprezentative ale celor trei imobile. Spațiile care participă la buclă nu sunt numai camerele din zona de primire și convivialitate ci și cele individuale (dormitoare, birouri) și zona de anexe — implicată de regulă prin intermediul unui oficiu. Figura în buclă asigură o continuitate agreabilă parcursumui prin evitarea întoarcerilor și în consecință, stimularea deplasării. Descoperirea progresivă a spațiilor este încurajată dar cu păstrarea distanței convenite de la un spațiu la altul. Legat de parcursumul care urmărește o traiectorie circulară, se poate spune că acesta tinde să orienteze atenția către perimetrul camerelor, și are implicit ca efect, amplificarea spațiului, senzația de densitate și diversitate a parcursumui.

DISTRIBUȚIA LA NIVELUL ANSAMBLULUI

În toate cele trei cazuri arhitectii au pus la punct un dispozitiv de distribuție pentru întreaga masă construită, organizând circulațiile — orizontale și verticale — într-o singură figură geometrică, relativ simetrică, a cărei poziție vizează în general centrul parcelei.

Distribuția se compune dintr-o suită spațială — o secvență mai amplă (Imobilul Pherichide) sau mai restrânsă (Imobilul Simionescu), în care se combină pasaje și case ale scărilor, curți închise sau curți deschise. Organizarea într-o singură figură coerentă a sistemului distributiv asigură

ordine geometrică unor parcele care prezintă neregularități, uneori deosebit de accentuate, dar și rezolvarea unor necesități diverse: accesuri, activități comerciale, iluminat natural și aerisire, spații anexe, acestea din urmă cu necesități ample de suprafață: scări de serviciu pentru gospodărire sau pentru accesul separat al angajaților din sfera domestică, spații tehnice, spații comune (spălătorii, călătorii, garaj — vezi imobilul Casa Corpului Didactic).

În toate cele trei exemple curtea este piesa indispensabilă în care debușează casele scărilor, fie direct (Imobilul Simionescu), fie printr-un spațiu intermediar exterior sau interior: pasaj (Imobilul Pherichide), hol amplu cu importante calități de reprezentativitate (Casa Corpului didactic).

În toate cele trei variante sistemul distributiv garantează difuzarea atmosferei străzii în profunzimea parcelor, indiferent dacă parterul dispune sau nu de activități comerciale.

CONCLUZII PRELIMINARE

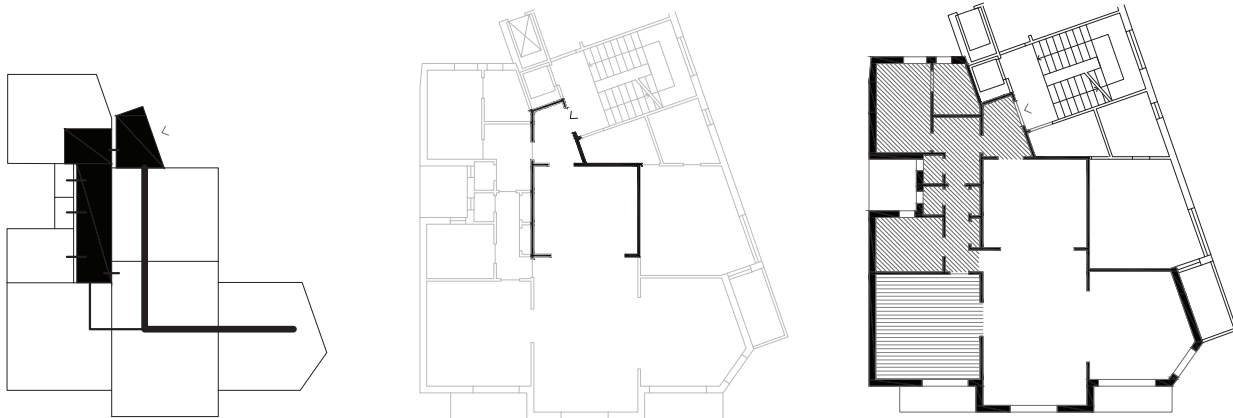
Schema distributivă a apartamentelor vizează două situații extreme: a) distribuția se realizează printr-un spațiu care îi este dedicat în exclusivitate: vestibul, sau vestiar, cum mai apare notat în unele planuri, indicând sensul exact al acestui loc — și coridor, așa cum se observă în zona de anexe; b) distribuția nu dispune de un loc anume, juxtapunându-se altor funcțiuni ale locuinței: este cazul salonului, hall-ului și sufrageriei, și uneori a biroului.

Camera de reprezentare sau Hall-ul, având rol central în distribuție, are în toate situațiile analizate o suprafață considerabilă, suficientă pentru a fi catalogată drept ambiguă din punct de vedere al utilizării sale. Sensul și atmosfera acestei încăperi nu sunt ușor de imaginat, lectura planurilor și cu atât mai puțin experiența locuinței contemporane, nefiind de mare ajutor. Explicații utile se regăsesc în câteva publicații de la începutul secolului al XX-lea în care această încăpere centrală este descrisă ca un spațiu distributiv și încăpere de locuit în același timp —, un veritabil vestibul locuit, așa cum reiese dintr-un articol apărut în 1920 în revista *Arhitectura*:

„Așa numitul HALL englezesc este una dintre încăperile principale ale locuințelor moderne. El are un rol cu totul deosebit de celelalte odăi, căci servește în același timp drept vestibul, cameră de locuit și camera de primire. HALL-ul îl găsim în Anglia încă din timpurile medievale și el constituia încăperea cea mai primitoare a caselor englezești și mai târziu bretone. Treptat HALL-ul s-a răspândit în întreg Occidentul și astăzi el formează sufletul tuturor caselor de locuit: prin el se stabilește acea legătura strânsă și intimă între restul camerelor, el dă căldură și viață întregii locuințe.

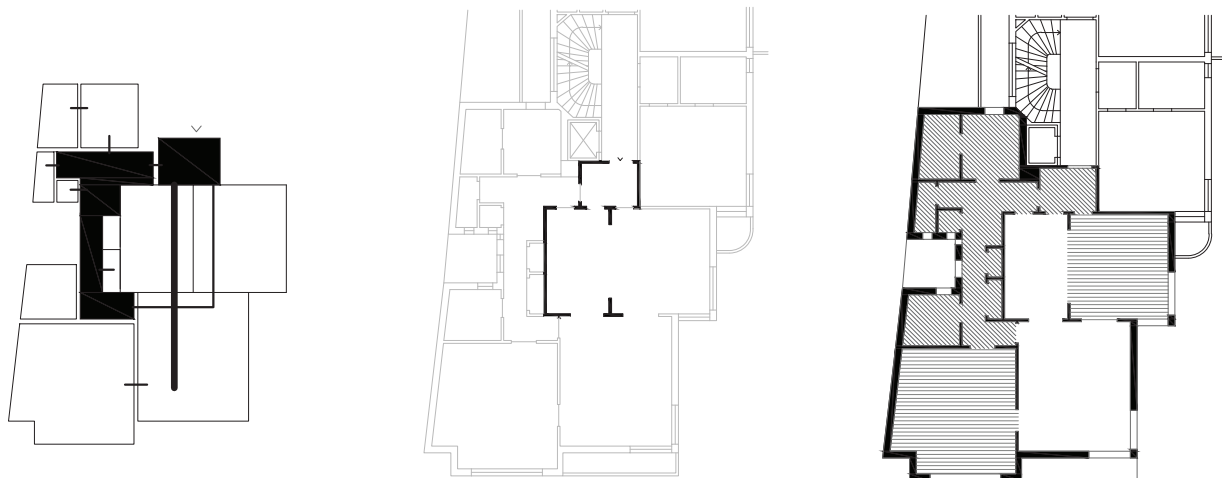
Prezența HALL-ului face ca trecerea dintr-o odaie în cealaltă să se facă pe nesimțite, astfel încât societatea cea mai numeroasă să poată fi cuprinsă în ele fără ca bariera unei anticamere reci și goale să izoleze pe oaspeți.

HALL-ul servește în același timp și ca odaie de locuit și oferă celor intimi ai casei un locșor plăcut și confortabil; trebuie însă să fie precedat și de o anticameră ce servește drept vestiar.[...] Dacă HALL-ul nu poate avea lumină directă el o primește cu ajutorul unui lumnator[...] Un alt mod de a-i da lumina indirectă, prezentând în același timp mult efect artistic, este comunicarea lui cu salonul sau altă cameră de primire printr-o deschidere largă, care permite unei lumini abundente să pătrundă în HALL printre cutele bogate ale unei draperii ce se desface și o încadrează.”⁶

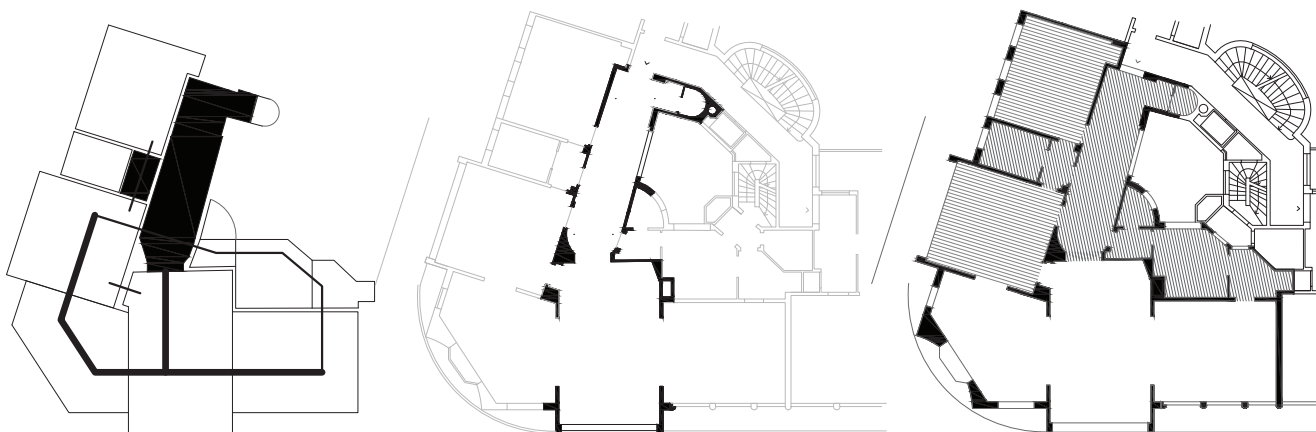
PLAN APARTAMENT IMOBIL STR. NICOLAE BALCESCU NR.24

0 10 20 30 50m

PLAN APARTAMENT IMOBIL STR. NICOLAE BALCESCU NR.24

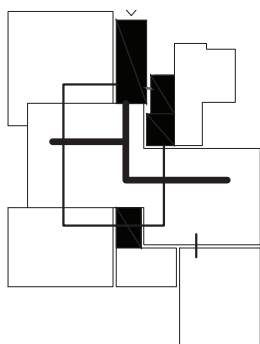
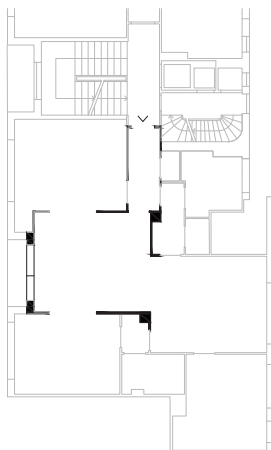
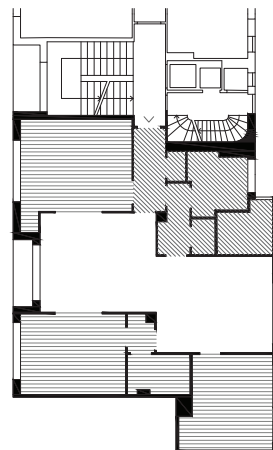
0 10 20 30 50m

PLAN APARTAMENT IMOBIL CALEA VICTORIEI NR.122

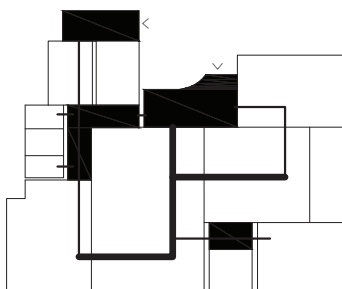
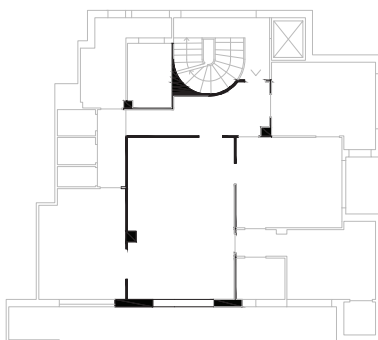
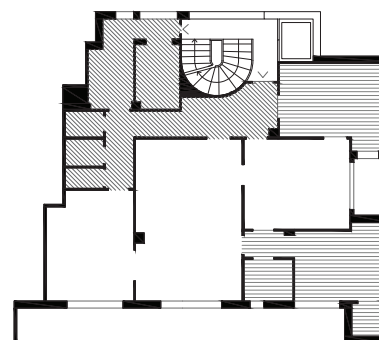
0 10 20 30 50m

	SPATIU DISTRIBUTIV		HALL SAU VESTIBULUL LOCUIBIL		SPATIU DE CONVIVIALITATE: HALL, SALON, SUFRAGERIE
	DISTRIBUTIE PRINCIPALA				SPATII INDIVIDUALE: BIROU, DORMITOR
	DISTRIBUTIE SECUNDARA				SPATII ANEXE: VESTIAR, BUCATARIE, OFICIU, DEPOZITARI

PLAN APARTAMENT IMOBIL STR. VASILE CONTA NR.9

0 10 20 30 50m

PLAN APARTAMENT IMOBIL STR. VASILE CONTA NR.9

0 10 20 30 50m

SPATIU DISTRIBUTIV

DISTRIBUTIE PRINCIPALA

DISTRIBUTIE SECUNDARA

HALL SAU
VESTIBULUL LOCUIBIL

SPATIU DE CONVIVIALITATE: HALL, SALON, SUFRAGERIE

SPATII INDIVIDUALE: BIROU, DORMITOR

SPATII ANEXE: VESTIAR, BUCATARIE, OFICIU, DEPOZITARI

Destinația acestuia așa cum este descris mai sus este posibilă doar prin existența vestiarului, care distribuie încă de la intrare către cele trei zone distincte ale locuinței: primire și reprezentare, spații ale familiei și zona de anexe și servicii.

Mișcarea în buclă este facilitată de prezența spațiilor dedicate exclusiv distribuției, acestea garantând și relația de interdependență a camerelor dispuse în anfiladă: salon, sufragerie, birou, și uneori dormitor. Funcționarea împreună a acestor încăperi exprimă modul de reprezentare al vieții de familie la nivelul spațiului: spațiile de convivialitate și cele individuale sunt simultan conectate și ținute la distanță.

Tema distribuției în cazul acestor imobile denotă o coerență condusă de la nivel urban până la locuința propriu-zisă, putându-se constitui ca referințe valoroase nu numai pentru locuințele colective ci în general pentru locuința concepută ca spațiu dinamic.

Sistemul distributiv are un rol esențial în structurarea spațiului, conectând entități spațiale diferite pentru a face posibilă atât conlucrarea cât și funcționarea lor separată și nu în ultimul rând demonstrând preocuparea arhitecților din primele decenii ale secolului al XX-lea pentru această temă.

NOTE:

1 ELEB-VIDAL, Monique; DEBARRE-BLANCHARD, Anne. *Art et savoir de la distribution des habitations*. În: Arch. & Comport./Arch. & Behav., Vol. 3, n. 2, p. 117-136 (1987). Disponibil la adresa: <https://search.epfl.ch/?q=eleb-vidal>

2 „...distribuer et disposer avec goût les différentes pièces d'un appartement... perfectionné en France au point de devenir un art nouveau”. BLONDEL, J.F. *L'Architecture Française*. Paris: Jombert.1752. Apud.: ELEB-VIDAL, Monique. *Architecture, usages et culture matérielle*. În: *Pratiques architecturales et représentations de la famille. Reproduction et changements*.1983.p.14. Disponibil la adresa: <https://hal.science/hal-01892131>

3 DE QUINCY, Quatremère. *Dictionnaire d'Architecture*. Librairie d'Adrien Le Clère et Cie.1832.Tome 1, p.530.

4 ELEB-VIDAL, Monique; DEBARRE-BLANCHARD, Anne. *In extenso n°2: Architecture domestique et mentalités.Les traités et les pratiques XVIème-XIXème siècle*.1984. Ets. J. Ardouin et Cie. 1999, p.30.

5 BAUHAIN, Claud. *La Maison bourgeoise au XIXème siècle. Architecture et pratiques sociales*. Centre de recherches sur l'habitat.1986.p.3. Disponibil on line la adresa: <https://hal.science/hal-01896613>

6 CLEJAN, R.(arhitect). revista Arhitectura n.1,2. București.1920, pp.19-20. Disponibil la adresa: <https://www.uauiim.ro/informare-documentare/biblioteca/virtuala/revista-arhitectura/>

ÎN LOC DE CONCLUZII

Locuințele colective, începând cu perioada modernă au devenit domeniul privilegiat al inovării în arhitectură. După unii comentatori nu este vorba numai de un program pe de-a întregul reinventat, ci și de „cel mai original și caracteristic nucleu de reflecție”¹ al sec. al XX-lea, perioadă în care a ocupat prim-planul discuțiilor având un loc însemnat în activitatea profesională a arhitecților. O bună bucată de vreme, realizarea locuințelor de masă a fost considerată prioritară, programul de locuințe colective fiind gândit să răspundă în exclusivitate problemelor sociale. În consecință și proiectele arhitecților au fost constrânse de găsirea unor soluții raționale care au limitat de cele mai multe ori libertatea de concepție.

Documentarea unor proiecte recente realizate în Europa, arată o evoluție semnificativă a acestui program, considerând cel puțin ultimele trei decenii, locuința colectivă ajungând astăzi să fie nu numai un mod de locuire adoptat de majoritatea oamenilor, indiferent de statutul social, dar și un domeniu surprinzător de receptiv la schimbări, la formule spațiale și funcționale noi.

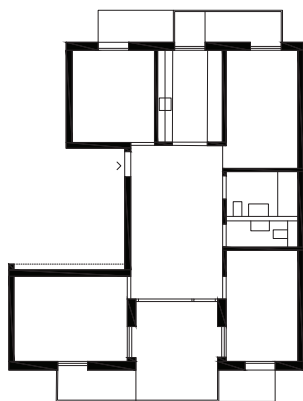
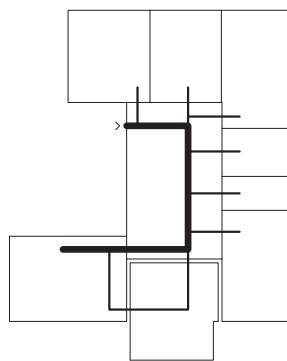
Așa cum se discuta încă de acum mai bine de un deceniu în unele medii academice, nu se pune problema de a inventa la modul propriu, ci de a întreprinde un demers de valorizare a tradiției:

„Diferențindu-se de invenția pură, acest tip de inovație constă în esență dintr-o reinterpretare a unei producții anterioare, ceva ce s-ar putea numi «retro-inovație»”².

În linii mari este vorba de o înnoire bazată pe nuanțarea unui vocabular de sorginte modernistă sau premodernă, cu scopul declarat de a continua o tradiție de locuire prin extragerea de resurse necesare obținerii unei noi atmosfere.

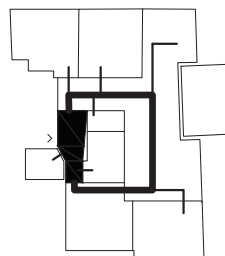
În aceste condiții locuința burgheză pare extrem de ofertantă multor arhitecți, în mod evident fără vreo legătură cu apartenența la o clasă socială sau a practicilor specifice, ci din perspectiva avantajelor ce pot fi recuperate pentru locuințele actuale, prin observare atentă și înțelegerea modului de funcționare. Se observă destul de des în ultima vreme, în antiteză cu apartamentul pe plan deschis, recursul la fragmentarea spațiului într-un număr de încăperi mai degrabă neutre sau cu funcțiuni mai puțin stabilite prin proiect, pentru a obține diversitatea necesară la nivelul organizării și atmosferei, la valorizarea camerei ca element primordial de compunere a spațiului locuinței³.

Acest gen de proiecte combină referințe locale și/sau clasice rezultând formule prin care spațiile considerate obișnuite ale locuinței colective se îmbogățesc cu valori noi, în termeni de utilizare și de confort.⁴

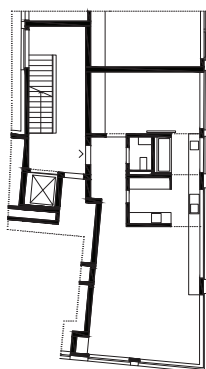
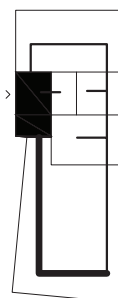
PLAN APARTAMENT IMOBIL ANSAMBLU REZIDENTIAL IN LEUTCSCHEBACH

0 1 2 3 5m

PLAN APARTAMENT IMOBIL ANSAMBLU REZIDENTIAL IN HOHLSTRASSE

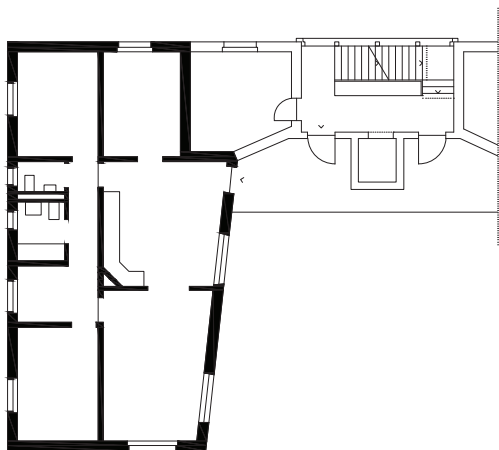
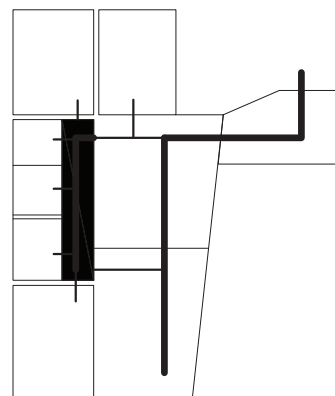
0 1 2 3 5m

PLAN APARTAMENT IMOBIL RiffRaff 3+4

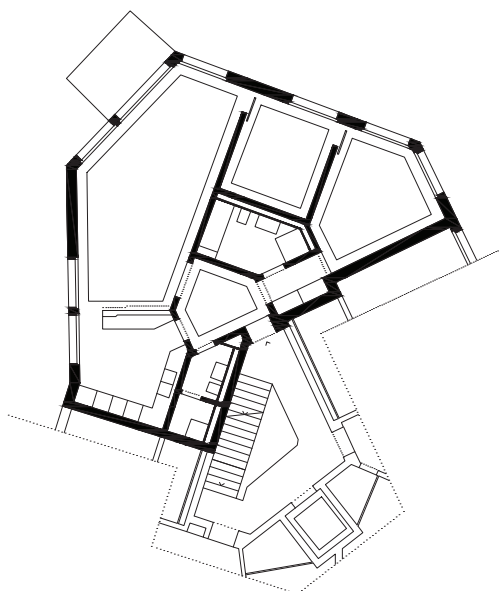
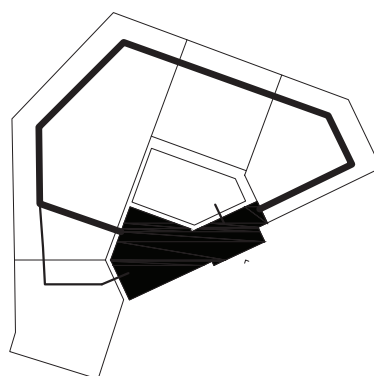
0 1 2 3 5m

 SPATIU DISTRIBUTIV
 DISTRIBUTIE PRINCIPALA
 DISTRIBUTIE SECUNDARA

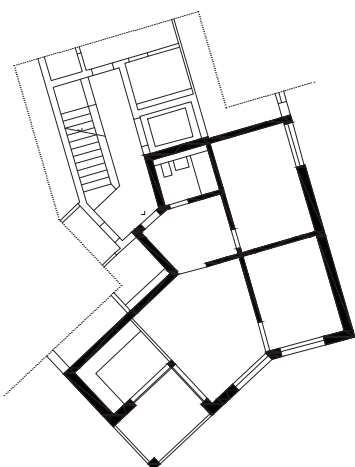
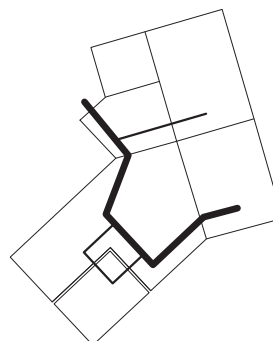
PLAN APARTAMENT IMOBIL LOCUINTE PENTRU MUZICIENI IN ZURICH

0 1 2 3 5m

PLAN APARTAMENT IMOBIL LOCUINTE IN UETLIBERGSTRASSE

0 1 2 3 5m

PROIECT LOCUINTE COLECTIVE IN ERLENCHBACH, ELVETIA

0 1 2 3 5m

 SPATIU DISTRIBUTIV
 DISTRIBUTIE PRINCIPALA
 DISTRIBUTIE SECUNDARA

Legat de discuția de față, tema distribuției se detașează ca preocupare principală în acel tip de proiecte precum cele prezentate în Planșele XVIII și XIX, în care se caută noi soluții pentru locuințele colective. Interesul pentru eleganța schemei distributive decurge din preocuparea de a amplifica senzațiile de complexitate și densitate la nivelul percepției spațiului, și cel mai adesea devine explicită observând modul de organizare a parcursurilor, multiplicării traseelor la nivelul apartamentului. Similar locuințelor interbelice analizate, se observă aceeași figură a buclei – parcursul fără întoarceri, formule de organizare care testează posibilitatea dublei conectări a încăperilor sau reconsiderarea valențelor tradiționale ale Hall-ului. Privind astfel lucrurile, nici suprafața apartamentelor nu mai este singurul criteriu de apreciere, atmosfera particulară și arhitectura atractivă și diversă fiind la final, factorii decisivi.

În mod paradoxal, toate aceste aspecte erau considerate până nu demult, soluții neraționale din punct de vedere al optimizării circulației sau al principiilor igieniste.

În acest cadru retoric, distribuția în înțelesul său cel mai complex este pusă în lumină în multe proiecte relativ recente (Planșa XVIII și Planșa XIX), o serie de planuri demonstrând interesul pentru valorizarea încăperii, antrenând și altfel de reflecții asupra secvențierii spațiale, a materialității și în general asupra interiorului locuinței.

Planșa XVIII: Planul unui apartament reprezentativ și schemă distributivă la imobile colective contemporane. De sus în jos:

1. Ansamblu rezidențial în Leutschenbach (Concurs de proiecte), Igual&Guggenheim, Zürich- Elveția, 2016.
2. Ansamblu rezidențial în Hohlstrasse, Peter Märkli, Cody Kühnis Zürich, Elveția, 2005.
3. RiffRaff 3+4 Meili, Peter & Partner, Staufer & Hasler, Zürich- Elveția, 2002.

Planșa XIX: Planul unui apartament reprezentativ și schemă distributivă la imobile colective contemporane. De sus în jos:

1. Locuințe pentru muzicieni , Miroslav Šik, Zurich, Elveția, 1998
2. Bloc de apartamente Uetlibergstrasse, Stephen Meier, Mark Darlington, Zurich-Elveția, 2011.
3. Locuințe colective, Sergison Bates, Erlenbach-Elveția, 2023 - nerealizat

NOTE:

1 CORBELLINI, Giovanni. L'habitat : quelques paradoxes contemporains. pp.7-17. În: ROLLOT, Mathias; GUÉRANT, Florian (Dir.). *Repenser l'habitat : des alternatives, des propositions*. Libre

et Solidaire. 2018. Disponibil online la adresa: <https://hal.science/hal-01756179>

2 BASSAND, Nicolas. *Densité et logement collectif*. 01/04/2015.

În franceză: Se différenciant de l'invention pure, ce type d'innovation consiste essentiellement en une réinterprétation d'une production antérieure, ce que certains nomment la «rétro-innovation»

Disponibil la adresa: <http://www.densite.ch/fr/enjeux-category/logement>

3 AVIOLAT, Alexandre; JOUD, Christophe. L'univers domestique de la piece. În: *Matières*, Nr.12/2015 Cahier annuel du laboratoire de théorie et d'histoire 2 (LTH2) de l'Institut d'architecture et de la ville de l'EPFL. Presses Polytechniques et Universitaires Romandes (PPUR). 2015. p.94.

4 AVIOLAT, Alexandre; JOUD, Christophe. *Op. cit.*, p.85

